

Aktualizace I. vydání skript „Úvod do mezinárodního a evropského práva“

Dodatek na str. 60

8. Žhavá současnost - Lisabonská smlouva

Ústavní smlouva byla referendy ve Francii a v Nizozemí v r. 2005 pohřbena. Nemožnost ratifikace Smlouvy všemi členy si vyžádala vypracování nového dokumentu, který absolvuje ke svému přijetí znovu celou proceduru včetně ratifikace všemi členy. Tímto dokumentem je tzv. Lisabonská smlouva, která přejímá většinu ustanovení Ústavní smlouvy, avšak s důsledným vyloučením všeho, co by připomínalo ústavní, tedy "superstátní" charakter EU.

Neschválená Ústavní smlouva EU se stala základem pro smlouvu novou, která byla podepsána v prosinci 2007 v Lisabonu. Tato nová ("Lisabonská") smlouva se liší především ve formálních aspektech, které umožňují vyhnout se referendu (kromě Irska) a tím podstatně zvýšit pravděpodobnost jejího přijetí členskými státy. Po ratifikaci všemi členy (bez výjimky) vstoupí v platnost.

Hlavní odlišnosti od Ústavní smlouvy:

1. Výsledkem nebude zcela nový dokument ("ústava"), který by nahradil dosavadní smlouvy (o založení ES a o EU), ale novelizace obou existujících smluv (viz dále bod 3).
2. Evropské společenství (býv. EHS) bude přetaveno do EU, takže **dosavadní dualismus ES-EU zanikne. Bude existovat pouze Evropská unie**, která po zaniklém ES zdědí právní subjektivitu a stane se tak takovou mezivládní nadstátní organizací, jakou bylo ES. Bude zahrnovat všechny tři dosavadní pilíře, přičemž pilíře II a III se přemění v další společné politiky EU (které dnes existují v rámci I. pilíře). Jejich mezivládní charakter zanikne, bude se na ně vztahovat nadstátnost (s částečnou výjimkou II. pilíře - zahraniční politika, kde bude zachována jednomyslnost rozhodování členských států). Místo pojmu "komunitární právo" a "právo ES" se bude používat jen "právo EU". Existující právo se ovšem obsahově nemění - bez ohledu na nové označení.
3. Formálně zůstanou existující smlouvy: **Smlouva o EU** bude podstatně modifikována, ale zachová si stejný název. Bývalá Smlouva o založení ES (EHS) bude rovněž zachována, ale s podstatnými změnami a s novým názvem: **Smlouva o fungování EU**. EURATOMu se žádná změna netýká.
4. Jsou vynechána veškerá ustanovení, případně názvy, které v Ústavní smlouvě evokovala ústavní charakter EU, jako např. ministr zahraničních věcí, evropský zákon apod.
5. Přednost práva EU před právem členských států nebude stanovena v textu Smlouvy, ale v příloze, která má ovšem stejnou závaznost. Tato příloha se odvolává na "ustálenou judikaturu Soudního dvora".
6. Listina (Charta) základních práv EU nebude součástí textu Smlouvy, ale bude závazná na

základě odkazu. Velká Británie a Polsko prohlásily, že ji pro sebe za závaznou nepovažují.

7. Typy pravomocí EU ve vztahu k členským státům jsou vymezeny podrobněji: výlučná pravomoc, sdílená pravomoc a podpůrná (koordináční) pravomoc (bylo již v ÚS). Nejde ovšem o nic nového z hlediska podstaty - nová je jen výslovná a přehledná úprava.

8. Institucionální oblast:

Komise bude redukována na 18 členů s pravidelnou rotací "prázdných míst" (od r. 2014). Rada bude rozhodovat kvalifikovanou většinou tak, že musí být pro 55% členských států a 65% členských států z hlediska počtu obyvatel. To velmi silně posiluje velké státy, které mají hodně obyvatel, a tudíž kvantitativně větší rozhodovací sílu (Francie, Německo apod.). Menší státy toto řešení velmi oslabuje (bude platit také až od r. 2014).

Značně se rozšiřuje počet případů, kdy Rada rozhoduje kvalifikovanou většinou namísto jednomyslnosti (ta se stává mimo společnou zahraniční a bezpečnostní politiku téměř raritou, nicméně zůstává např. u daňové politiky, která je pro některé státy rozhodující).

Evropský parlament získává některé nové spolurozhodovací pravomoci (např. v oblasti vnější obchodní politiky) (bylo již v ÚS). Předseda Evropské rady bude volen na 2 a půl roku, předsednictví tedy nebude již rotovat po 6 měsících, jako je tomu dosud.

Národní parlamenty mohou zbrzdit unijní legislativní proces, pokud se domnívají, že není respektován princip subsidiarity (tj. Unie rozhoduje tam, kde to náleží členským státům).

9. Jedním z nejkontroverznějších ustanovení Lisabonské smlouvy jsou tzv. passerelles, tedy ustanovení dávající možnost Radě EU (tj. vládám členských států) v určitých oblastech změnit jednomyslné rozhodování Rady EU na většinové krátkou cestou, tedy nikoli změnou Smlouvy, která by podléhala souhlasu parlamentů členských států. Národní parlamenty nejsou ale zcela vyloučeny, neboť je zde možnost, aby aktivně vznesly určitou formou námitku. To ovšem vyžaduje náročná vnitrostátní legislativní opatření, která jsou v ČR za tímto účelem přijímána.

10. Aktivizuje se činnost EU v oblasti mezinárodních vztahů, kde bude mimo jiné vytvořena funkce "ministra zahraničních věcí" EU.

Při hodnocení Lisabonské smlouvy je třeba brát v úvahu nejen její vlastní text, ale i desítky příloh, které velmi nenápadně text Smlouvy pozměňují a doplňují.

Celkově je přijatý dokument (Lisabonská smlouva se všemi přílohami) velmi nepřehledný. Nelze předpokládat, že všichni poslanci národních parlamentů členských států budou podrobně rozumět všem změnám, které nová smlouva přináší. Jejich hlasování je tak spíše o tom, zda reformu označovanou jako nezbytnou pro další vývoj EU *politicky* přijmout či nikoliv.

Bude-li Lisabonská smlouva schválena ve zbývajících zemích (Irsko, ČR), vstoupí v platnost pravděpodobně v r. 2009. V případě neschválení bude její osud stejný jako osud Ústavní smlouvy, tedy bude muset být nahrazena novým dokumentem s novou ratifikací ve všech 27 zemích EU. (Psáno podle stavu k 1.3.2009.)

Změna na str. 65:

Předsednictví Rady se mění každých 6 měsíců; členské státy se střídají podle předem stanoveného pořadí, které je určeno tak, aby v trojici předseda současný - minulý - příští byl vždy jeden z velkých členů. Tato zásada nebude platit po roce 2011 pro velký počet malých členů. Pořadí stanoví ve velkém předstihu Rada jednomyslným rozhodnutím. Za současného stavu vychází předsednictví na každý členský stát jednou za 13-14 let. ČR předsedá v první polovině roku 2009, SR by měla teoreticky předsedat ve druhé polovině roku 2016, kdyby byl zachován nynější systém, což je nepravděpodobné. Podle Lisabonské smlouvy bude uvedený systém půlročního střídání členských států jako předsedů Rady a Evropské rady změněn tak, že bude vždy na dobu 2 a půl roku ustanoven dlouhodobý předseda jako osoba (osobnost), nikoli jako stát.

Doplňk na str. 66 (nový systém hlasování v Radě):

Lisabonská smlouva předpokládá od r. 2014 zavedení úplně jiného systému určování kvalifikované většiny. Rozhodující pro "hlasovací sílu" jednotlivých členských států bude počet jejich obyvatel. Kvalifikované většiny bude dosaženo, pokud pro návrh budou hlasovat členské státy s nejméně 65% obyvatel EU, přičemž těchto států musí být nejméně 55% z celkového počtu členů. Toto nové řešení výrazně posiluje státy s velkým počtem obyvatel (zejména Německo, Francie, Itálie, Velká Británie, Španělsko, Polsko) a velmi oslabuje státy méně lidnaté (např. ČR, SR), jejichž vliv se podstatně sníží.

Změny podle Lisabonské smlouvy – Evropský soudní dvůr (str. 75)

Dojde pouze ke změně označení soudů: Soudní dvůr ES se bude nazývat "Soudní dvůr EU" a Soud prvního stupně se stane "Tribunálem". Všechny soudy (včetně dalších specializovaných) jsou zastřešeny označením „Soudní dvůr“. K věcným změnám nedojde.

Str. 80:

Po vstupu v platnost Lisabonské smlouvy bude vše, co je zde uvedeno jako **právo ES**, resp. **komunitární právo**, nově označováno jako **právo EU**.